

Türk Toplumunda İsim Kültürünün Değişimi: Pitirim Sorokin'in Kültür Tipolojisi Bağlamında Bir Analiz

Osman Özkul¹

Fatma Göl²

Özet

Bu çalışma, Pitirim Sorokin'in kültür tipolojisini temel alarak Türk toplumunda isim kültürünün tarihsel dönüşümünü incelemektedir. Sorokin'in duyumcu, idealist ve ülkücü kültür formları; toplumsal değerlerin, sembollerin ve anlam dünyalarının zaman içinde nasıl farklılaştığını anlamak için önemli bir kuramsal çerçeve sunar. Türklerde ad koyma geleneği, tarih boyunca yalnızca bir kimlik belirtici değil; aynı zamanda dini, kültürel ve ideolojik aidiyetlerin sembolü olmuştur. Osmanlı döneminde İslamî ve geleneksel temalar ağırlık kazanırken, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren modernleşme ve Batılılaşma süreçleriyle birlikte duyumcu kültürün etkileri artmış; seküler, modern ve Batılı isimler yaygınlaşmıştır. Son yıllarda ise popüler kültürün etkisiyle televizyon dizileri, sosyal medya ve ünlü isimleri, yeni doğan çocuklara verilen isimleri şekillendirmektedir. Buna karşılık bazı kesimlerde geleneksel ve dini isimlere dönüş eğilimleri de gözlenmektedir. Bu çalışma, TUIK verileri (2018–2025) ve ilgili literatür ışığında, isim kültüründeki bu çok katmanlı dönüşümü analiz ederek Sorokin'in kuramsal çerçevesiyle ilişkilendirmektedir.

Giriş

Toplumların kültürel yapılarını anlamının en önemli yollarından biri, kullandıkları dilsel göstergeleri ve sembolleri çözümlemektir. İsimler, bu göstergelerin en temel unsurlarından biridir. Bir toplumun çocuklarına verdiği isimler, yalnızca bireysel tercihleri değil; kolektif değerleri, inançları,

1 Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
Mail: oozkul@sakarya.edu.tr. Türkiye, Ocud: 0000-0002-0418-7007.

2 Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji A.B.D.
Mail: fatma.gol@ogr.sakarya.edu.tr. Türkiye, Orcid: 0009-0001-6811-8369.

kimlik arayışlarını ve tarihsel dönüşümleri de yansıtır. İsimler aracılığıyla bir kültür, kendi geçmişiyle bağ kurar, bugünü anlamlandırır ve geleceğe yönelik sembolik mesajlar verir (Çelik, 2006; Abdurrahman, 2004).

Türk toplumunda isim verme kültürü tarihsel olarak oldukça katmanlı bir yapıya sahiptir. İslam öncesi dönemde Türkler; doğa olayları, kahramanlıklar ve boy kimlikleriyle bağlantılı adlar kullanmışlardır. İslam'ın kabulüyle birlikte dini motifler, peygamber ve sahabe isimleri ağırlık kazanmıştır. Osmanlı döneminde ise Arapça ve Farsça kökenli dini ve kültürel isimler toplumun her katmanında yaygınlaşmıştır. Cumhuriyet döneminde modernleşme politikalarıyla birlikte bu geleneksel yapı dönüşüme uğramış; laiklik, milliyetçilik ve Batılaşma ideolojileri isim kültürüne de yansımıştır (Öner, 1985; Yıldırım, 2016).

Pitirim Sorokin'in kültür tipolojisi bu dönüşümü anlamak için güçlü bir analitik araç sunar. Sorokin (1972), kültürleri üç ana kategoriye ayırır: duyumcu (sensate) kültür, maddeci ve dünyevi değerlere dayanır; idealist kültür, duyuşsal ve ruhsal değerleri dengeler; ülkücü (ideational) kültür ise dini, ruhsal ve metafizik değerlere dayanır. Türk toplumunun isim kültüründeki dönüşüm, bu üç kültürel tip arasında tarihsel salınımlar şeklinde okunabilir.

Bu çalışma, Sorokin'in kuramsal çerçevesini kullanarak Türk toplumundaki isim kültürünün tarihsel dönüşümünü incelemektedir. Amaç, isim verme pratiklerinin yalnızca bireysel tercihler değil, aynı zamanda toplumsal zihniyet dönüşümlerinin yansıması olduğunu göstermektir. Çalışmada tarihsel veriler, akademik literatür ve TUIK'in 2018–2025 yılları arasındaki istatistikleri kullanılarak isim kültüründeki değişim süreçleri analiz edilmektedir.

1. Pitirim Sorokin'in Kültür Tipolojisi

Pitirim Alexandrovich Sorokin (1889–1968), 20. yüzyılın en önemli sosyologlarından biri olarak kültür tipolojisi teorisiyle sosyal değişim süreçlerini açıklamada özgün bir perspektif geliştirmiştir. Sorokin'in yaklaşımı, kültürlerin tarihsel gelişimlerini anlamak için yalnızca ekonomik veya siyasi faktörlere değil, aynı zamanda değer sistemlerine, dünya görüşlerine ve sembolik yapılara odaklanır (Sorokin, 1972). Bu çerçevede kültürleri üç temel tipe ayırır: ülkücü (ideational), duyumcu (sensate) ve idealist (idealistic) kültürler. Her bir kültür tipi, toplumların gerçekliği algılama biçimlerini, bilgi üretme yöntemlerini, sanat ve edebiyat anlayışlarını, hukuk sistemlerini ve gündelik yaşam pratiklerini şekillendiren bir zihniyet biçimini temsil eder.

Ülkücü kültür, maddi dünyanın ötesinde aşkın bir gerçeklik olduğuna inanır ve hakikati bu metafizik, dini veya ruhsal alanda arar. Bu kültür tipinde din, ahlak, maneviyat ve kutsallık toplumsal yaşamın merkezindedir.

Bilgi kaynağı olarak vahiy, sezgi ve dini otorite öne çıkar. Sanat, mimari, edebiyat ve isimlendirme gibi kültürel pratiklerde sembolik, manevi ve dini anlamlar belirleyici hale gelir. Sorokin'e göre ülkücü kültür, toplumsal bütünlüğü yüksek ama değişime kapalı, durağan bir yapı arz eder. Osmanlı toplumunda ve İslam öncesi bazı dönemlerde görülen dini ağırlıklı isim kültürü bu çerçevede değerlendirilebilir. "Muhammed", "Ali", "Fatma" gibi İslamî şahsiyetlere atıf yapan veya "Nurettin", "Şerefeddin" gibi dini anlam içeren isimler bu kültür tipinin tipik ürünleridir (Abdurrahman, 2004; Çelik, 2007).

Duyumcu kültür, hakikatin yalnızca beş duyu ile algılanabilen maddi dünyada bulunduğunu savunur. Bu kültür tipi, bilimsel rasyonalizmin, sekülerizmin ve bireyselliğin ön planda olduğu bir toplumsal yapıya işaret eder. Modern Batı toplumları bu kültür tipinin en gelişmiş örneklerini sunar. Duyumcu kültürlerde dini referanslar geri plana itilir; bunun yerine bireysel tercihler, estetik beğeniler, popüler kültür etkileri ve dünyevi idealler öne çıkar. İsim kültüründe bu durum, dini veya geleneksel anlamdan bağımsız, modern, Batılı, hatta moda yönelimli isimlerin yaygınlaşmasıyla kendini gösterir. Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşuyla başlayan modernleşme süreci, isim kültüründe duyumcu eğilimlerin güçlenmesine yol açmıştır. "Deniz", "Gökhan", "Ece", "Can", "Melis" gibi seküler, yerli ama dini anlam taşımayan veya Batı kaynaklı isimler bu dönemde hızla yaygınlaşmıştır (Yıldırım, 2016; Balcı, 2014).

İdealist kültür, ülkücü ve duyumcu kültürlerin bir sentezidir. Hakikat hem maddi hem manevi düzlemde aranır; akıl ve vahiy, bilim ve din, birey ve toplum arasında denge kurulmaya çalışılır. Sanat ve semboller hem ruhsal hem dünyevi unsurlar taşır. İsim kültüründe bu, dini anlam içeren ama aynı zamanda modern veya millî unsurları da barındıran isimlerin tercih edilmesiyle görünür hale gelir. Örneğin "Alperen" (geleneksel kahramanlık + İslamî anlam), "Mehmet Akif" (modern edebi şahsiyet + dini kimlik), "Hilal Nur" (dini sembol + estetik yapı) gibi isimler idealist kültür yaklaşımının ürünleridir.

Sorokin'e göre kültürler doğrusal bir ilerleme çizgisinde değil, döngüsel bir süreçte gelişir. Toplumlar ülkücü bir kültürden duyumcu kültüre geçebilir; ardından bir denge arayışı olarak idealist kültür dönemi yaşanabilir. Bu döngüler yüzyıllar sürebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin isim kültüründeki dönüşüm, Sorokin'in kültürel döngü teorisiyle paralellik gösterir: Osmanlı'nın dini merkezli ülkücü kültüründen Cumhuriyet'in modernleşmeci duyumcu kültürüne geçilmiş; son yıllarda ise idealist ve yer yer yeniden ülkücü

eğilimlerin güçlendiği bir denge arayışı gözlemlenmektedir (Öner, 1985; Sorokin, 1972).

İsim Kültürü Analizinde Sorokin Teorisinin Önemine gelince, isim verme pratikleri, bireysel tercihler gibi görünse de kolektif değer sistemlerinin güçlü bir göstergesidir. Sorokin'in kültür tipolojisi, bu pratiklerin arkasındaki zihniyet dönüşümlerini kavramamıza imkân tanır. Örneğin popüler dizilerdeki karakter adlarının yeni doğanlara verilmesi (Köse, 2014; Yeğin, 2020), duyumcu kültürün medya aracılığıyla değer üretmesinin tipik bir örneğidir. Buna karşılık son dönemde “Yusuf”, “Zeynep”, “Muhammed Ali” gibi dini anlamı taşıyan isimlerin yeniden yükselişe geçmesi, toplumun bir kesiminde ülkücü veya idealist kültüre yönelişin göstergesi olarak yorumlanabilir. Sonuç olarak Sorokin'in kuramsal çerçevesi, Türkiye'deki isim kültürünün tarihsel dönüşümünü yalnızca bir moda değişimi olarak değil, derin kültürel zihniyet dönüşümlerinin bir yansıması olarak anlamamıza yardımcı olur.

2. Türklerde İsim Gelenekinin Tarihsel Arka Planı

Türk toplumu, tarihsel süreç boyunca farklı kültürel ve dini etkilerle şekillenen zengin bir isim geleneğine sahiptir. İsimler, yalnızca bireysel kimlikleri belirlemenin ötesinde, toplumsal aidiyet, tarihsel bilinç ve ideolojik yönelimleri de yansıtan kültürel sembollerdir (Çelik, 2006; Abdurrahman, 2004). İslam öncesi Türk toplumlarında isimler, genellikle doğa, kahramanlık ve boy kimlikleri ile bağlantılı olarak seçilirdi. “Alp”, “Börü”, “Ayhan” gibi isimler, hem bireysel özellikleri hem de toplum içindeki statüyü simgelerdi. Bu dönem isimleri, ülkücü (ideational) kültürün erken bir biçimi olarak değerlendirilebilir; çünkü isimler toplumsal değerleri ve manevi idealleri somut biçimde yansıtmaktaydı. İslamiyet'in kabulüyle birlikte, dini referanslar isimlendirmede baskın hale gelmiştir. Peygamber ve sahabe isimleri, ahlaki ve dini değerleri nesilden nesile aktarma amacı taşımaktaydı. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Arapça ve Farsça kökenli dini ve kültürel isimler yaygınlaşmış, toplumsal sınıflar arasında farklı isimlendirme biçimleri görülmüştür (Çelik, 2007; Balcı, 2014). Bu dönem, Türk isim kültüründe ülkücü kültürün güçlü bir hâkimiyet gösterdiği bir evre olarak tanımlanabilir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte modernleşme ve Batılılaşma politikaları, isim kültüründe de kendini göstermiştir. Sekülerleşme, laikleşme ve ulusal kimlik arayışları, dini motiflerin geri plana itilmesine ve modern, Batılı ya da millî temalı isimlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Örneğin “Deniz”, “Ece”, “Gökhan”, “Can” gibi isimler duyumcu kültürün (sensate) karakteristik örnekleri olarak öne çıkmıştır (Yıldırım, 2016; Ekmekçi, 2025).

Tablo 1.1923-2010 Yılları Arasında Türkiye’de En Popüler Erkek Çocuk İsimleri

Yıl	1923-1930	1931-1940	1941-1950	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2010
1	Mehmet	Mehmet	Mehmet	Mehmet	Mehmet	Mehmet	Mehmet	Mehmet	Yusuf
2	Mustafa	Mustafa	Mustafa	Mustafa	Mustafa	Mustafa	Mustafa	Mustafa	Mehmet
3	Ahmet	Ali	Ahmet	Ahmet	Ahmet	Murat	Murat	Ahmet	Mustafa
4	Ali	Ahmet	Ali	Ali	Ali	Ahmet	Ahmet	Emre	Ahmet
5	Hüseyin	Hüseyin	Hüseyin	Hüseyin	Hüseyin	Ali	Ali	Ali	Furkan
6	Hasan	Hasan	Hasan	Hasan	Hasan	Hüseyin	Fatih	Murat	Emirhan
7	İbrahim	İbrahim	İsmail	İsmail	İbrahim	Hasan	Hüseyin	İbrahim	Enes
8	İsmail	İsmail	İbrahim	İbrahim	İsmail	İbrahim	İbrahim	Ömer	Arda
9	Osman	Osman	Osman	Osman	Ramazan	İsmail	Hasan	Burak	Emre
10	Halil	Halil	Halil	Ramazan	Osman	Hakan	Gökhan	Hüseyin	Ali
11	Süleyman	Süleyman	Süleyman	Halil	Murat	Ramazan	İsmail	Yusuf	Muhammed
12	Yusuf	Yusuf	Yusuf	Yusuf	Metin	Bülent	Ramazan	Furkan	Ömer
13	Ömer	Ömer	Ömer	Süleyman	Yusuf	Osman	Ömer	Hasan	İbrahim
14	Abdullah	Abdullah	Abdullah	Ömer	Ömer	Ömer	Serkan	Fatih	Eren
15	Mahmut	Kemal	Ramazan	Recep	Süleyman	Serkan	Hakan	Ramazan	Hüseyin
16	Salih	Ramazan	Kemal	Yaşar	Yaşar	Yusuf	Emrah	Onur	Hasan
17	Kemal	Mahmut	Yaşar	Abdullah	Halil	Fatih	Yusuf	İsmail	Mert
18	Ramazan	Salih	İsmet	Kemal	Abdullah	Metin	Osman	Hakan	Burak
19	Recep	Yaşar	Mahmut	Mahmut	Recep	Âdem	Uğur	Abdullah	Berat
20	Mehmet Ali	Bekir	Salih	Salih	Kemal	Erkan	Âdem	Enes	Yunus Emre

Kaynak: Veriler, T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü kaynaklı olup, Yıldırım’ın (2016) çalışmasındaki tablo temel alınarak aynen yeniden oluşturulmuştur.

Tablo 2. Yıllara Göre Bebeklere Verilen İlk 5 İsim (TÜİK,2025)

Yıl	1.	2.	3.	4.	5.
2018	Yusuf	Eymen	Ömer Asaf	Miraç	Ömer
2019	Yusuf	Eymen	Miraç	Ömer Asaf	Ömer
2020	Yusuf	Miraç	Eymen	Ömer Asaf	Ömer
2021	Yusuf	Alparslan	Miraç	Ömer Asaf	Eymen
2022	Alparslan	Yusuf	Miraç	Gökтуğ	Ömer Asaf
2023	Alparslan	Yusuf	Gökтуğ	Ömer Asaf	Miraç
2024	Alparslan	Gökтуğ	Yusuf	Metehan	Ömer Asaf

Türkiye’de 2018-2025 yılları arasında en çok kullanılan erkek isimleri sırasıyla Mehmet, Mustafa, Ahmet, Ali ve Hüseyin olsa da aynı dönemde yeni doğan bebeklere verilen isimler incelendiğinde bu isimlerin artık ilk tercihler arasında yer almadığı görülmektedir. Bakıldığında Ali ve Hüseyin isimleri, en çok verilen ilk 30 isim arasında dahi bulunmamaktadır. Alparslan isminin 2018-2020 yılları arasında ilk beş içinde yer almamasına rağmen,

2021 yılında hızlı bir yükseliş göstererek 2022-2025 yılları arasında ilk sıraya yerleşmesi dikkati çekmektedir. Alparslan ismini Göktaş ve Metehan gibi diğer isimlerin takip ettiği ve bu isimlerde de bir yükseliş yaşandığı görülmektedir. Alparslan isminin hızla üst sıralara çıkmasına karşın, Yusuf isminde hızlı bir düşüş yaşanmadığı da görülmektedir.

3. Günümüzde İsim Verme Konusunda ve Popüler Kültürün Etkisi

Son yıllarda popüler kültür, televizyon dizileri ve sosyal medya, isim seçimlerinde belirleyici bir faktör haline gelmiştir (Köse, 2014; Yeğin, 2020). Medya aracılığıyla yayılan karakter isimleri, moda ve trend isimler toplumun duyurucu kültürünün görünür bir yansımasıdır. Buna karşılık bazı kesimlerde geleneksel ve dini isimlere dönüş eğilimleri de gözlemlenmektedir; bu durum idealist ve ülkücü kültür eğilimlerinin varlığını göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK, 2025) verileri, 2018–2025 yılları arasında doğan çocuklara verilen isimlerdeki değişimi net biçimde ortaya koymaktadır. Dini anlamlı isimlerde nispeten azalma görülürken, modern, Batılı ve popüler kültür kaynaklı isimlerin yaygınlığı artmaktadır. Bu istatistikler, isim kültüründeki dönüşümün hem toplumsal zihniyet değişimleri hem de medya ve popüler kültür etkisiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir (Ekmekçi, 2025; TUIK, 2025).

İdealist kültür, Sorokin'in tanımıyla, duyurucu ve ülkücü kültür öğelerinin bir sentezini içerir. Hem maddi hem de manevi değerlerin dengeli bir biçimde yaşandığı bu kültür tipinde, toplumsal pratikler hem dünyevi hem de metafizik anlamlar taşır. Türk isim kültürü bağlamında, Osmanlı dönemi idealist kültürün önemli bir örneğini sunar. Bu dönem, dini motiflerin hâkimiyetini korurken, aynı zamanda estetik, sosyal statü ve kültürel aidiyet unsurlarını da ön plana çıkarır (Çelik, 2006; Çelik, 2007).

Osmanlı toplumunda verilen isimler, çoğunlukla İslamî referanslar içerir; ancak bu isimler salt dini anlam taşımakla kalmaz, sosyal statü ve aile kimliği ile de ilişkilidir. Örneğin, “Mehmed”, “Mustafa” gibi isimler hem dini bağlamda kutsallık sembolü hem de padişah ve önemli şahsiyetlerle ilişkilendirilmiş bir sosyal prestij unsuru olarak öne çıkar. Kadın isimlerinde ise “Fatma”, “Ayşe”, “Zeynep” gibi sahabe isimleri yaygındır ve aile içinde manevi bir bağlılığı simgeler (Abdurrahman, 2004).

İdealist kültür anlayışı, isimlendirmede estetik ve kültürel unsurları da ön plana çıkarır. Farsça ve Arapça kökenli isimler, yalnızca dini değil, aynı zamanda edebi ve estetik değerler taşır. Örneğin “Nurettin” veya “Şehzade” gibi isimler, manevi değerleri toplumsal prestijle birleştirir. Bu durum, Sorokin'in idealist kültür tanımıyla paralellik gösterir; çünkü toplumsal

pratikler yalnızca dünyevi değil, ruhsal ve kültürel bir anlam içerir (Öner, 1985).

İdealist isim kültürü, toplumsal bütünlüğü ve kimlik inşasını destekler. Verilen isimler, aile ve toplum arasındaki bağları güçlendirir ve bireyleri hem dini hem de kültürel normlarla ilişkilendirir. Bu açıdan Osmanlı isim geleneği, bireylerin toplumsal ve manevi aidiyetlerini pekiştiren bir mekanizma işlevi görmüştür (Yıldırım, 2016).

Günümüzde idealist kültürün etkisi, dini anlam taşıyan isimlerin hâlâ yaygın olarak tercih edilmesinde görülür. Popüler kültürün yükselişi ve duyumcu eğilimlerin artmasına rağmen, aileler arasında manevi ve kültürel aidiyeti vurgulayan isimler, idealist kültürün sürekliliğini sağlamaktadır. Bu durum, Sorokin'in kültürel döngü teorisiyle açıklanabilir; toplumlar, duyumcu dönemlerin ardından idealist kültür öğelerine geri dönerek dengeyi korumaya çalışmaktadır (Sorokin, 1972; Yeğin, 2020).

4. Duyumcu Kültürün Yükselişi: Modernleşme, Batılılaşma ve Popüler Kültür Etkileri

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye, sosyal, kültürel ve politik alanlarda kapsamlı bir modernleşme sürecine girmiştir. Bu süreç, isim kültürüne de doğrudan yansımış ve Sorokin'in tanımladığı duyumcu (sensate) kültür öğelerinin güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Duyumcu kültür, maddi ve dünyevi değerlere öncelik verir, bireysel tercihlere ve estetik eğilimlere önem atfeder (Sorokin, 1972). Türkiye'de isimlendirme pratiği, bu kültürel dönüşümü net biçimde yansıtmaktadır.

Cumhuriyet dönemi modernleşme politikaları, eğitim sisteminden hukuka, sanattan dil reformuna kadar birçok alanda değişim yaratmıştır. Bu değişim, ailelerin çocuklarına verdikleri isimlerde de kendini göstermiştir. Geleneksel dini isimlerin yerini, modern, seküler ve bazen Batı kökenli isimler almıştır. Örneğin "Deniz", "Ece", "Mert", "Melis" gibi isimler, duyumcu kültürün bireysel tercih ve estetik önceliklerini temsil eder (Balcı, 2014; Yıldırım, 2016).

1980'lerden itibaren televizyonun yaygınlaşması ve 2000'li yıllarda internet ile sosyal medyanın etkisi, popüler kültürün isim seçimlerinde belirleyici bir unsur haline gelmesini sağlamıştır. Televizyon dizilerindeki karakter isimleri, ünlü sanatçıların adları ve sosyal medyada öne çıkan trendler, duyumcu kültürün medya aracılığıyla üretim ve yayılım süreçlerine örnek teşkil eder (Köse, 2014; Yeğin, 2020). Bu eğilim, toplumun isimlendirme pratiğinde hızlı ve görünür değişimlere yol açmıştır.

Duyumcu kültür, bireysel kimlik ve estetik tercihler üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Ebeveynler, çocuklarına isim verirken hem modern hem de popüler algıya uygun seçimler yapmayı önemser. Bu eğilim, toplumsal aidiyet yerine bireysel tercih ve estetik önceliklerin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Çelik, 2006; Bourdieu, 1997).

TUIK (2025) verileri, 2018–2025 yılları arasında doğan çocuklarda duyumcu kültürün etkilerini açıkça göstermektedir. Modern ve popüler kültür kaynaklı isimlerin yükselişi, dini ve geleneksel isimlerin göreceli azalmasıyla paralel ilerlemektedir. Bu durum, Türkiye’de isim kültürünün duyumcu bir evreye geçtiğini ve toplumsal değerlerde belirgin bir dönüşüm yaşandığını ortaya koymaktadır (Ekmekçi, 2025; TUIK, 2025).

Duyumcu kültürün yükselişi, toplumsal kimlik ve kültürel süreklilik açısından bazı tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Popüler kültür ve medya etkisiyle şekillenen isimler, kimi eleştirmenler tarafından geleneksel değerlerin erozyona uğraması olarak yorumlanmaktadır. Ancak bu değişim, aynı zamanda toplumun farklı kültürel öğeleri dengeleyerek adaptasyon yeteneğinin bir göstergesidir. İsim kültürü, bu anlamda toplumsal dönüşümlerin bir aynası olarak değerlendirilebilir (Öner, 1985; Yeğin, 2020).

5. Ülkücü/İdeal Kültürün Yeniden Yükselme Potansiyeli: Kimlik, Direniş, Seçici Kültürel Geri Dönüşler

Son yıllarda Türkiye’de isim kültüründe gözlemlenen bir diğer önemli eğilim, ülkücü ve idealist kültür öğelerinin yeniden yükselişidir. Bu süreç, modernleşme ve popüler kültürün etkisiyle şekillenen duyumcu dönemden sonra, toplumun bazı kesimlerinde kimlik arayışı, kültürel direniş ve değerleri koruma ihtiyacı olarak ortaya çıkmaktadır (Sorokin, 1972; Öner, 1985).

Toplumun bazı kesimleri, modern ve popüler isimlerin artışı karşısında geleneksel, dini ve kültürel değerleri koruma gereksinimi duymaktadır. “Yusuf”, “Zeynep”, “Muhammed Ali” gibi dini anlamlı isimler, bireylerin hem manevi aidiyetlerini hem de toplumsal kimliklerini pekiştirmektedir. Bu eğilim, Sorokin’in idealist ve ülkücü kültür tanımıyla uyumludur; çünkü toplumsal değerler, bireylerin isim seçimlerinde kendini göstermektedir (Çelik, 2007; Yıldırım, 2016).

Ülkücü/idealist eğilimler, yalnızca dini isimlerle sınırlı kalmayıp, tarihsel ve kültürel referansları da içermektedir. “Alperen”, “Mahir Can”, “Hilal Nur” gibi isimler, hem geleneksel değerleri hem de modern estetik unsurları birleştirerek idealist kültürün tipik ürünleri haline gelmiştir. Bu seçici geri

dönüş, toplumun kültürel kimliğini koruma ve tarihsel sürekliliği sağlama çabası olarak değerlendirilebilir (Abdurrahman, 2004; Yeğin, 2020).

Popüler kültür ve medya etkisi duyumcu kültürde baskınken, idealist ve ülkücü eğilimler bu etkileri yeniden yorumlayarak toplumsal hafızayı güçlendirmektedir. Örneğin televizyon dizilerinde tarihi karakter isimlerinin kullanılması ve sosyal medyada geleneksel isimlerin popülerleşmesi, idealist kültürün yeniden yükselişini desteklemektedir (Köse, 2014).

Sorokin'in kültürel döngü teorisine göre toplumlar, duyumcu kültürden idealist/ülküci kültüre doğru geçişler yaşayabilir. Türkiye'de gözlenen bu eğilim, isim kültüründe bir denge arayışının göstergesidir. Toplum, modern ve popüler trendleri benimserken aynı zamanda dini, kültürel ve tarihsel değerleri koruyarak toplumsal bütünlüğünü sürdürmeye çalışmaktadır (Sorokin, 1972; Öner, 1985).

6. Veri Analizi: TUIK 2018–2025 İsim İstatistikleri ve Popüler Kültür Etkisi

Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK, 2025) verileri, 2018–2025 yılları arasında doğan çocuklara verilen isimlerdeki eğilimleri ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Bu veriler, Sorokin'in kültür tipolojisi çerçevesinde Türk isim kültürünün dönüşümünü analiz etmede önemli bir araç sunmaktadır. TUIK verilerine göre 2018–2025 döneminde kız ve erkek çocuklarına en çok verilen isimler arasında “Zeynep”, “Elif”, “Yusuf”, “Eymen” gibi dini ve geleneksel isimler ön plana çıkmaktadır. Bu durum, idealist/ülküci kültür öğelerinin hâlâ etkili olduğunu göstermektedir. Öte yandan “Deniz”, “Ece”, “Mert”, “Melis” gibi modern ve seküler isimler, duyumcu kültürün etkilerini temsil etmektedir (Ekmekçi, 2025; TUIK, 2025).

Popüler kültür, özellikle televizyon dizileri, sosyal medya ve ünlülerin isimleri aracılığıyla isim seçimlerini etkilemektedir. Örneğin, dizilerdeki baş karakter isimleri ve sosyal medyada trend haline gelen isimler, genç ebeveynler arasında yaygınlaşmaktadır (Köse, 2014; Yeğin, 2020). Bu durum, duyumcu kültürün toplumsal etkisini pekiştirmekte ve isim kültüründe hızlı değişimlere yol açmaktadır. TUIK istatistikleri, isimlerin sadece bireysel tercihleri değil, aynı zamanda toplumsal değerlerin ve kültürel eğilimlerin bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, dini anlamlı isimlerin oranında kısmi bir düşüş gözlenirken, modern, estetik ve popüler kültür kaynaklı isimlerin artışı dikkat çekmektedir. Bu durum, Türkiye'de isim kültürünün duyumcu ve idealist/ülküci öğeler arasında bir denge arayışı içerisinde olduğunu göstermektedir (Yıldırım, 2016; Ekmekçi, 2025).

Analizler, kız ve erkek isimleri arasında kültürel yönelim farklılıklarını da ortaya koymaktadır. Kız isimlerinde dini ve estetik unsurlar bir arada görülürken, erkek isimlerinde hem geleneksel hem de modern/ Batılı etkiler daha belirgindir. Bu farklılık, Sorokin'in kültür tipolojisinin toplumsal uygulamalarına ilişkin önemli bir örnek teşkil etmektedir.

7. Duyumcu ve Ülkücü Kültür Arasında Türk Toplumu

TUIK verileri, Türk isim kültürünün hem duyumcu hem de idealist/ ülkücü öğeler arasında bir denge ve döngüsel dönüşüm içinde olduğunu göstermektedir. Popüler kültür, modernleşme ve bireysel tercihler, isimlendirmede güçlü bir belirleyici olurken; dini ve geleneksel değerler, kültürel sürekliliği koruyan unsurlar olarak önemini sürdürmektedir.

Bu çalışma, Pitirim Sorokin'in kültür tipolojisi çerçevesinde Türkiye'de isim kültürünün tarihsel ve güncel dönüşümünü analiz etmektedir. Araştırma bulguları, isimlendirme pratiklerinin yalnızca bireysel tercihlerden ibaret olmadığını, aynı zamanda toplumsal değerler, ideolojiler ve kültürel eğilimlerin bir yansıması olduğunu göstermektedir (Çelik, 2006; Yıldırım, 2016).

Cumhuriyet dönemi ve sonrası, duyumcu kültürün yükselişini net biçimde ortaya koymaktadır. Modern, Batılı ve popüler kültür kaynaklı isimler, toplumsal değişim ve bireysel tercihlerin önemini artırmıştır. Buna karşılık, dini ve geleneksel isimler hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır; bu durum, idealist ve ülkücü kültür öğelerinin varlığını ve kültürel dengeyi göstermektedir (Sorokin, 1972; Öner, 1985). TUIK verileri (2018–2025) bu iki kültürel eğilimin eş zamanlı olarak var olduğunu doğrulamaktadır.

Popüler kültür ve medya, duyumcu kültürün isimlendirmeye etkilerini artırmaktadır. Televizyon dizilerinden sosyal medyaya uzanan bu süreç, ebeveynlerin isim seçimlerinde estetik, modern ve trend odaklı tercihler yapmalarına neden olmaktadır (Köse, 2014; Yeğin, 2020). Ancak idealist/ ülkücü eğilimler, toplumun bazı kesimlerinde geleneksel değerlerin korunmasını sağlamaktadır.

İsim kültürü, toplumsal kimlik inşasında merkezi bir role sahiptir. Modernleşme ve popüler kültür etkisi altında duyumcu eğilimler baskın görünse de, idealist ve ülkücü eğilimler toplumsal kimlik, dini ve kültürel aidiyeti korumada önemli bir işlev görmektedir (Çelik, 2007; Abdurrahman, 2004). Bu, Sorokin'in kültürel döngü teorisi ile uyumludur; toplumlar, duyumcu dönemlerden sonra idealist/ülkücü kültüre geri dönüşler yaparak denge sağlamaktadır. Bu çalışma, isim kültürünü anlamada Sorokin'in kültür tipolojisinin kullanılabilirliğini ortaya koymaktadır. Kuramsal olarak,

duyumcu, idealist ve ölkücü kültürler arasında döngüsel bir geçişin varlığı, Türkiye’de isim kültürünün tarihsel ve güncel değişimini açıklamada güçlü bir araç sunmaktadır. Pratik olarak ise ebeveynler, eğitimciler ve sosyologlar, isim seçimlerindeki kültürel ve sosyal eğilimleri daha iyi yorumlayabilir.

Çalışmanın sınırlılıkları, TUIK verilerinin yalnızca nicel bilgiler sunması ve bazı sosyo-kültürel etkileşimlerin gözlemlenememesi ile ilgilidir. Gelecek araştırmalar, nitel yöntemlerle ailelerin isim seçim motivasyonlarını, dini ve popüler kültür etkilerini daha derinlemesine inceleyebilir.

8. Sonuç

Bu çalışma, Türkiye’de isim kültürünün tarihsel ve güncel dönüşümünü Pitirim Sorokin’in kültür tipolojisi çerçevesinde incelemiştir. Analizler, Türk isim kültürünün, tarih boyunca ölkücü (ideational), duyumcu (sensate) ve idealist (idealistic) kültür öğeleri arasında sürekli bir değişim ve denge arayışı içinde olduğunu göstermektedir.

Osmanlı dönemi ve İslam öncesi Türk toplumlarında dini ve kültürel referanslar ön planda olup ölkücü/idealist kültürün etkileri belirgindi. Cumhuriyet dönemi ve sonrasındaki modernleşme süreçleri, duyumcu kültürün yükselişine zemin hazırlamış, modern, seküler ve popüler kültür kaynaklı isimler yaygınlaşmıştır. Son yıllarda ise popüler kültürün etkisiyle duyumcu eğilimler güçlü olsa da, dini ve geleneksel isimlerin tercih edilmesi, idealist ve ölkücü kültür öğelerinin sürdüğünü göstermektedir. Veri analizi, toplumsal kimlik, kültürel aidiyet ve değer sistemlerinin isim seçimlerinde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır. Sorokin’in kültürel döngü kuramı, Türkiye’de isim kültürünün hem tarihsel süreçler hem de güncel eğilimler açısından anlaşılmasında güçlü bir teorik çerçeve sunmaktadır.

Sonuç olarak, Türk toplumunda isim kültürü, yalnızca bireysel tercihlerin değil, toplumsal değerlerin, kültürel kimliğin ve tarihsel dönüşümlerin bir aynası olarak değerlendirilebilir. Gelecek araştırmalar, nitel yöntemlerle ailelerin isim tercihlerini ve kültürel motivasyonlarını daha ayrıntılı biçimde inceleyerek mevcut literatüre katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Abdurrahman, V. (2004). Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme. *Milli Folklor*, 16(61), 124–133.
- Balcı, U. (2014). Türk Toplumunda Adlar ve Soyadları: Sosyo-Kültürel ve Dilbilimsel Bir Yaklaşım. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 2(2), 110–114.
- Bourdieu, P. (1997). *Televizyon Üzerine*. İstanbul: YKY.
- Çelik, C. (2006). Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 39–61.
- Çelik, C. (2007). Bir Kimlik Beyanı Olarak İsimler: Kişi İsimlerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 5–21.
- Ekmekçi, G. (2025). Türkiye’de En Çok Tercih Edilen 100 Kız ve Erkek İsmi Üzerine Bir İnceleme (2018–2023). *Şarkiyat*, 16(2), 1174–1212.
- Köse, A. (2014). Değişimin Gölgesindeki Gelenek: Popüler Diziler ve Farklılaşan Ad Verme Kültürü. *Milli Folklor*, 26(101), 291–306.
- Öner, N. (1985). Zihniyet Farklılıkları ve Kültür. *Erdem*, 1(1), 83–96.
- Sorokin, P. A. (1972). *Bir Bunalım Çağının Toplum Felsefeleri* [Social Philosophies of an Age of Crisis]. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- TUIK. (2025). En Çok Kullanılan İsimler. Nüfus İstatistikleri Portalı. <https://nip.tuik.gov.tr/?valuenCokKullanilanIsimler>
- TUIK. (2025). Yeni Doğan İsimleri. Nüfus İstatistikleri Portalı. <https://nip.tuik.gov.tr/?value=YeniDoganIsimleri>
- Yeğin, Ş. (2020). Popüler Kültürün İsim Belirlemeye Etkisi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(19), 110–126.
- Yıldırım, İ. E. (2016). Çocuklara Verilen İsimler Üzerinden Türkiye’deki Sosyo-Kültürel Değişimin Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 909–925.